

„A papír az nem szemét. A te életed, az szemét.”

A *Boldog emberek* cselekménye Budapesten játszódik. Az elbeszélő által „fiú”-nak nevezett, valójában egy, a harmincas évei elején járó bölcsész fiatalember útkeresését megjelenítő, de mert az adott korosztályt általában érintő problémákat vet fel, nemzedékregegyként értelmezhető narratíváról van szó.

Kívülálló elbeszélő szemével követjük a „névtelen”, hol Arany Elemérként bemutatkozó, máskor egy Süveges Csaba nevű férfi telefonját használó, megint máskor Jocónak nevezett, szakdolgozata írása (pontosabban: meg nem írása) közben a kukások közé állt főhős történetét; megismerjük gondolatait és tépelődéseit a világról, illetve saját helyzetéről, amit a szemeteskoscsi középkorú sofőrjeinek és munkásainak magánbeszéde, vagy (ritkábban) a saját, a kényszerbetegségéről és a szorongásairól szóló (tipográfiailag is elkülönülő) feljegyzései szakítanak meg. Végzettségéhez és entellektüel beállítottságához viszonyítva eléggé „alantas” fizikai munkát végez: sárral, porral, piszokkal, sőt szarral és különböző döggökkel (elhullt állatokkal) kerül a munkavégzés során érintkezésbe. Egy szemétbegyűjtő és újrahasznosító cég alvállalkozójának (másképpen lakásadójának) alkalmazásában szedi heti két alkalommal városszerte a (papír)szemetet. Furcsa módon ezt nem érzi különösebben megalázónak, empátiával viszonyul környezetéhez; igyekszik megérteni a kukások világát. Sajátos (ön)terápiának tekinti munkáját, ugyanis tisztaságmániás kényszerbetegsége van.

Toroczky András regénye azonban tartalmaz egy igen jelentős „csavar”-t is. Lassan ugyanis rájövünk, hogy szó sincs harmadik személyű elbeszélésről: a kukások történeteit, feltehetően a *Boldog emberek* című regényt – korábbi életét kívülről szemlélve – maga a főhős veti papírra. A szemetesek közé került Jocó épp úgy a regényíró alteregója, mint a szemben lakó lányba szerelmes Elemér, a hivatalos helyeken és más közegben újabb neveket megtestesítő elbeszélő, aki még ennél az „alakváltó” játéknál is tovább megy: végül eltemeti egyik lehetséges alakmását. Fejében ugyanis fokozatosan érlelődik a gondolat, hogy nem tiltakozik többé, amikor a mobilján újból és újból Süveges Csabát keresik, hanem felveszi a szerepét és a nevében szól vissza. Végül a volt mobiltulajdonost utolsó útjára kísérő temetési menetben látjuk viszont. Valódi neve sohasem derül ki: vagyis a felsorolt névváltozatok közül nem tudjuk beazonosítani az igazit.

„A papír az nem szemét. A te életed, az szemét.” A *Boldog emberek* tizenhét pontból álló bevezető szövegének, *A papír törvényeinek* ötödik pontját képezi a címben is kiemelt szöveg. Valamiféle kukáskaté szállóigévé lett parancsolata; a narráció és a szereplők diskurzusainak vissza-visszatérő mondata. A szemetesek a papírra nemcsak mint újrahasznosítható anyagra, hanem mint életük legfontosabb megélhetési forrására tekintenek,

míg a fiú számára a mondat metaforikus tartalmai is jelentőséget nyernek. Saját, kényszercselekedetektől (állandó kézmosások, tisztálkodás, fertőtlenítés és takarítás) terhelt, mellékvágányokon (hulladékként) kalódó életét beszéli el, de a kukásoktól hallott történeteket is papírra veti, mi több, az elbeszélés nagyobb hányadát épp ezek a részek teszik ki. A magánfeljegyzések egyre ritkulnak, s csak a záró fejezetben tűnik fel egy rövidebb, a tulajdonképpeni utolsó naplójegyzet.

A kukások vele szemben már életük nagyobb részét leélték, valahol mindig a társadalom perifériáján mozogtak (óceánjáró hajókon, börtönben, lebuki kocsmákban töltötték idejük jelentős részét), mégis sokkalta inkább egálban vannak önmagukkal és életükkel, mint a fiatal és még a pályája elején álló értelmiségi. Bizonyos értelemben, legalábbis saját köreikben: „boldog emberek”.

Hárman vannak. A több tonnás kukásautót méreteihez méltó, behemót sofőrök irányítják: Sándor bá', a Professzor, és Gyugyu, azaz Zellei Gyula. Munkaadójuk, Bandi bá, akit kortársai Endrének szólítanak, ritkábban mesél, inkább a kommentátor feladatát látja el. A fiú a kiségitőmunkás szerepében tökéletes hallgatójuk, ritkán vagy csak akkor szólal meg, ha kérdezik. Magában felhőkről gondolkodik (azokat szokta fényképezni), és a vele szemben lakó lányról ábrándozik (később össze is jön vele). Kötelességtudóan nevet az elhangzottakon, amikor azt a beszéd hangulata és menete megkívánja. Egy-egy epizód erejéig feltűnnek mások (Szabi, Iván, Néma, Csucus, Sárközi, Karcsika) is a kukáskocsiban vagy a rakodóhelyeken, sokukról elhangzik egy-egy, többnyire pikáns vagy ordenáré történet; mások csak beszédben vagy már csak emlékekben élnek példázatként.

A két nagybeszédű sofőr megállás nélkül ontja magából a szöveget: saját élményeiket, anekdotákat, vicceket, a televízióban hallottakat vagy a pornófilmekben látottakat mesélik el. Megnyilatkozásaik olykor erősen szélsőségesek: szexista, hungarista, antiszemita, sőt, rasszista nézeteket hirdetnek, összeesküvés-elméletekben hisznek. Hogy mégsem váltanak ki ellenérzést sem az olvasóban, sem társaikban, még a származása miatt komoly holokauszt-traumával terhelt Bandi bá sem – aki egyébként rosszul lesz, ha csak a hamvasztás folyamatairól is szó esik – tiltakozik vagy botránkozik meg miattuk. Mindez abból következik, hogy rájuk a szó szoros értelmében vonatkozik a mondás: „csak a szájuk jár”. Az ő bőbeszédűségük is egyfajta önterápia: egyébként szembe kellene nézniük romos magánéletükkel, nem létező vagy tönkrement kapcsolataikkal, szenvedélybetegségeikkel, az öregedés, az egzisztenciális ellehetetlenülés gondoljaival. Látszólag valamennyien indulóban vannak: fogadkoznak, hogy átmennek máshova dolgozni, kilépnek a cégből, vagy az örökségükre várnak, hogy új életet kezdhessenek. Persze, ezek az ábrándok sohasem valósulnak meg. Maradnak, miközben lassan fogy körülöttük a levegő: egyre rosszabbak lesznek a munkakörülményeik, egyre nagyobb nyomás

nehezedik rájuk, egyre inkább visszaél kiszolgáltatottságukkal a cégvezetés. Ha az elbeszélés legfőbb hiányosságait vesszük sorba, akkor ezen a ponton találjuk meg azokat. Ugyanis a folyamatosan sorjázó anekdoták, rövidtörténetek, viccek, poénok egy idő után óhatatlanul ismétlődnek, nem képesek továbblendíteni a narrációt, ami miatt az egyszerűen „leül”: az olvasó szempontjából unalmassá válik; valóságos kásahegyen kell át-rágnia magát, amin nem segít az sem, hogy a kukástörténetek nagy része igencsak sikamlós, mi több, pornográf jellegű.

A fiúnak is több „kiugrási” kísérlete fullad kudarcba. Miután rövid időre összejön Eszterrel, a szemben lakó lánnyal, betekintést nyer a budapesti értelmiségi középosztály életébe is, próbálkozik fordítói, könyvtári munkát szerezni, de itt is elutasítás várja. Kiábrándul a lány és barátainak képmutató, kiüresedett, de nagyviláginak álcázott életéből, a hazugságokból, a korrupcióból, elkedvetleníti és reménytelenné teszi az a bürokratikus útvesztő, amelyen keresztül például egy jobb és végzettségének megfelelő munkához juthatna. Igaz ugyan, hogy Süveges Csaba temetéséről már az a fiatalember távozik, aki maga mögött hagyta a kukások világát, nő, a felesége fogorvos, van saját otthona, talán valamiféle megélhetése is (egy idő után ugyanis fotóskurzusokat indít), s feltehetően a regényét (lehet, már a szakdolgozatát) is befejezte. De minden jel arra mutat, hogy boldogtalan. Régi lakása felé kószál, s arról gondolkodik, hogy ha megjelenik a lány az erkélyen (azaz, visszakapna valamit a régi életéből), soha többé nem menne haza.

Toroczky András regényének címéről, *Boldog emberek*, eleinte azt hihetjük, hogy ironia. Úgy tűnhet számunkra, hogy kukásnak, kétkezi munkásnak lenni azonos a lecsúszottság állapotával. Ahogy azonban egyre több mesét hallunk az életükről, s a fiú kitörési kísérletei révén a kontrasztját (az értelmiségiek, művészek és tehetős polgárok világát) is megismerjük, rá kell jönnünk, hogy saját elvárásaikhoz képest a szemetek semmivel sem csalódottabbak vagy boldogtalanabbak a nagyvárosi elitnél. Vagyis felmerül bennünk, miként a fiúban is a kérdés, vajon az egyszerű (sőt, az együgyű) emberek boldogsága értéktelenebb-e a társadalmi értelemben fölöttük állókénál? A gondolat több szöveget kap az elbeszélésen belül. Az egyiket a fiú beteges és zenebolond apja jeleníti meg előttünk, akinek külön magatartása és a hóbortjai ugyancsak valamiféle álcát jelentenek: ennek hiányában ugyanis – miként a fiúnak is – szembe kellene nézni régi életük tragédiájával, amelynek szimbólumát az érintetlenül hagyott vidéki ház képezi. Az elbeszélő egyetlen bekezdés erejéig utal rá, hogy minden az anya halálával kezdődött: a fiú kényszeres cselekedetei, és az apa hánykódása is a világban. Másrészt viszont ott vannak a kukások által „gyógyósoknak” nevezett intézetlakók, akik szintúgy a maguk módján igyekeznek azzá válni és megtalálni boldogságukat (segítenek a rakodásnál, különböző érdekszövetségeket alkotnak, testi fogya-

tékosságaikat humoros jelenetek generálására használják fel), s igencsak gondolkodóba ejtik a nagyformátumú életről diskuráló kukásokat.

Mostanában a kérdés igencsak foglalkoztatja az irodalom és más narratív művészetek alkotóit. Többek között 2022-ben került bemutatásra Martin McDonagh *A sziget szellemei* című, egy ír szigeten játszódó – saját, eredetileg drámának szánt forgatókönyve alapján készült – filmje, amelynek fő konfliktusa is ez: elégedett lehet-e az ember az egyszerűek (miként a filmben mondják) „lapos” boldogságával, vagy okvetlenül valamilyen nyomot kell hagyni ebben a világban?

(*Toroczky András: Boldog emberek. Magvető, 2021*)

BENCE ERIKA

Némaságba burkolózva

Hallgatni sem könnyű, de elhallgatni még nehezebb. Ilyen, s ehhez hasonló mély gondolatokat ébreszt Molnár T. Eszter legújabb regénye, amely a 2022-ben megjelent magyar regények képzeletbeli listáján biztosan igen előkelő helyet foglalna el, nemcsak a jól kidolgozott karakterek miatt, hanem a történet fokról fokra történő kibontakozása miatt is, ugyanis oldalról oldalra, lassú tempóban haladva kerülnek a helyükre a szükséges darabkák, s bár számos szál a regény végén elvarratlan marad, még sincs olyan érzésünk, hogy lezáratlan lenne a narráció.

A 20. századi modern regény – gondolok itt Marcel Proust és Virginia Woolf regényírására – időkezelési technikái kapcsán szokás azt emlegetni, hogy olyan módon alkalmazzák az ábrázolási eljárást, hogy akár egy pillanatban is meg tudják ragadni az egész életet. Molnár T. Eszter *Hidegkút* című regényének időkerete egyetlen nap, mégis ebben az egy napban részletesen megvilágításra kerülnek az utóbbi öt év eseményei, de a szereplők egymással való kapcsolatának viszonyrendszere, annak kifejlődése majd módosulása időnként olyan eseményekkel is kiegészülnek, amelyek öt évnél korábban történtek, s bár látszólag nem tartoznak szorosan a cselekmény lényegéhez, mégis igen jelentős mértékben hozzájárul(hat) az elhallgatáshoz, vagy a részletesebben bemutatott utolsó öt évben Attila némaságához is, hogy bátran kimondható: a felszínen futó történet egy nap, de az ez idő alatt felelevenített események révén mégis a teljes élet belefoglaltatik ebbe a napba.

A szövegtest felépítése is igen érdekes, rövid, mindössze néhány oldalas fejezetek váltogatják egymást, s folyamatosan váltakozik az elbeszélői nézőpont. Ez kezdetben némi fejtörést okoz, ugyanis egyszerre nagyon sok szereplő jelenik meg, s nem értjük azonnal, hogy közöttük milyen kapcsolati háló áll fenn, de meglepően gyorsan, már a harmincadik oldal környékén a legfontosabb összefüggések letisztulásra kerülnek, s ettől